

VEREENIGING

TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.

1876—1877.

Verslag der bijeenkomst van den 23^{en} Februari 1876.

De Voorzitter, de heer KNOOP, opent de vergadering ten half acht ure.

Aan de orde is :

I. De ballotage van kandidaten.

De uitslag is, dat met algemeene stemmen tot leden worden aangenomen de heeren: A. W. de Groot, 2^e luit. der d.d. schutterij te 's Gravenhage; J. L. de Bock, kap. der inf. te Amsterdam; R. Willems, 2^e luit. der inf. te Bergen-op-Zoom; G. Kits van Heijningen, luit. ter zee 2^e kl. te Deventer; J. Renier, 1^e luit. der inf. te Vlissingen.

II. Behandeling van het onderwerp: *de kaderquaestie*, in te leiden door den heer A. Pompe.

De heer POMPE. Mijne Heeren! Toen Jules Verne eenigen tijd geleden eene beschrijving in 't licht gaf van de merkwaardige Vlaamsche stad, door hem Quiquendone gedoopt, en van hare nog meer merkwaardige inwoners, die zich onderscheiden door buitengewone behoefte aan rust in huis, maatschappij en staat, toen zijn er ergdenkende Hollanders geweest, die in die schets eene parodie op onzen volksaard hebben gezien. Waar Verne de beraadslaging besprak over het al dan niet blusschen van den brand in het groote

pepermagazijn, dat weken lang in laaie vlam stond, totdat men *eindelijk* klaar kwam met den wensch dat eene rivierdoorbraak, die terzelfder tijd het grondgebied elders bedreigde, mocht plaats vinden juist bij het brandend perceel; — waar hij de eindelooze overwegingen schetste, noodig om een op invallen staand publiek gebouw te doen sloopen, — of wel de gedweeheid teekende van het volk om mede te doen in den strijd tegen het naburig Virganem, waartegen sinds een paar eeuwen een *casus belli* bestond, die iederen dag te vinden ware geweest, — daar werd getwijfeld of de Fransche schrijver geen toespeling had gemaakt op beraadslagingen en handelwijzen, die in Indië en hier te lande in de laatste twintig jaren ook wel waren voorgekomen. Toen ik eens in gezelschap van zoo'n ergdenkenden Hollander met hem van gevoelen toonde te verschillen, was hij aanstonds gereed mij op talrijke zaken te wijzen op 't gebied van gemeentelijke beraadslaging en zelfs, van wetgeving en voerde hij mij ten slotte tegen: „Is op uw eigen terrein niet veel voorgevallen, wat mijne bewering onwrikbaar staaft? Werd niet in 1871 door de meest bevoegde personen in 't openbaar erkend dat Neerlands levende strijdkrachten, blijkens de ervaring tijdens de mobilisatie, in zeer ongunstigen toestand zich bevonden? Wat is er in de voorbijgesnelde zes jaren gedaan om daarin, — 'k wil niet zeggen eene afdoende verbetering, — 'k vraag slechts eene gunstige wijziging te brengen? Wat is er hier in al dien tijd feitelijk veranderd, terwijl overal elders in de wereld alle Staten ijverig bezig zijn geweest om het belangrijkste gedeelte van het nationale weervermogen te versterken? Hier te lande is zonder ophouden beschouwd en zonder uitslag beraadslaagd, en uit de hoogte zoowel als uit de laagte heeft men het kunnen hooren, dat ons militaire wezen *een chaos* genoemd is. In plaats van de geroepen om dien baniert in orde te maken tijd te gunnen en middelen te bieden om het herscheppingswoord met het noodige vermogen uit te spreken, heeft men geroepen en eene volmaaktheid gewild, die aan nog hooger eischen moest voldoen dan de eenige Volmaaktheid, die, naar 't verhaal, zes dagen noodig had, om uit den chaos de harmonie te scheppen. De gewilde volmaaktheid in krijgskzaken had dien chaos niet in zeven, niet in een enkelen dag, 't liefst in een oogwenk moeten regelen.”

Tegen zulk eene overdrijving viel het niet moeielijk protest aan te teekenen. Ik mocht wijzen op de reeds lang in werking getreden wet op de militaire academie; op de beslissing tot het oprichten eener Indische brigade, ten einde het dikwijls gezochte verband tussehen het Nederlandsche en Nederlandsch-Indische leger te vestigen; op de algemeene erkenning dat de levende strijdkrachten van den Staat voor zijne verdediging meer waarde hadden dan de passieve weermiddelen en dat zij daarom te meer zorg behoeften, en op de eigenaardige toepassing van deze beginselen, waar men in de allereerste plaats eene wet had gemaakt regelende het vestingstelsel, dat aanvankelijk op tien millioen geraamd, vermoedelijk meer dan zevenmaal die som zal kosten. Ik wees hem op de middelen, die hier waren aangewend om den krijgshaftigen geest van ons volk te verheffen, op het exerceeren aan onze hoogere burgerscholen en op de resultaten der vrijwillige oefeningen in den wapenhandel. En na één voor één de bepalingen te hebben opgenoemd, die gemaakt werden tot aanmoediging van den overgang van het kader van 't leger hier te lande bij dat in Indie, wande ik eene gissing naar de wijze waarop binnen zeer korten tijd in het hier toenemend gebrek aan kader zou worden voorzien en de zoogenaamde kader-quaestie tot de gewenschte oplossing gebracht. Die gissing gaf toen natuurlijk aanleiding tot korte tegenspraak, maar terzelfder tijd tot ontwikkeling van eenige denkbeelden omtrent dit onderwerp, wellicht van genoegzaam belang om in ruimer kring te worden medegedeeld.

Gaarne maak ik daarom gebruik van de door het geacht Bestuur dezer Vergadering mij aangeboden gelegenheid om de kader-quaestie, die in 't innigste verband staat met eene deugdelijke inrichting van het krijgswezen in 't algemeen, hier ter sprake, en ik wil hopen thans tot eene meer grondige bespreking te brengen.

Ten einde de waarde van een goed kader voor oningewijden eenigermate duidelijk te maken, zij het mij vergund de verhouding van het kader tot de overige levende strijdkrachten kortelijk voor te stellen, en daar in de kader-quaestie meestal slechts een beperkten zin aan het woord kader wordt toegekend, zal ik mij, ook wegens den omvang van het onderwerp, bepalen tot het be-

spreeken van het lager gedeelte van het kader: de onderofficieren en korporaa's.

Men stelle zich dan eene compagnie infanterie voor in oorlogstijd; dat is eene afdeeling van omtrent 200 manschappen, aangevoerd, bestuurd en geleid door een kapitein, die er voor waken en zorgen moet, dat al die menschen behoorlijk gevoed, verpleegd, onderhouden, gekleed en bewapend zijn, dat zij die wapenen goed kunnen hanteeren en er op de beste wijze partij van weten te trekken op ieder terrein, waar een vijand hen zou kunnen ontmoeten. Daarbij moeten zij overtuigd en doordrongen worden van deze waarheid, dat ieders bedachtzame en beleidvolle samenwerking met de overige manschappen de aanvalskracht of het weerstandsvermogen van het geheel meer dan verdubbelt. In dien geest moeten zij leeren handelen. Maar al waren zij op de uitmuntendste wijze geoefend, bewapend en onderhouden, doch daarbij vreemd geheven aan den waren krijgsmansgeest, die alleen ontwikkeld kan worden uit de heilige gevoelens van eer en plicht, dan nog zouden zulke soldaten, als het er op aankomt in tijd van gevaar op zijn post te staan of stoutmoedige handelingen te ondernemen, die in den oorlog zoo dikwijls met eene gunstige uitkomst worden bekroond, al zeer weinig uitrichten, en dank der wijsbegeerte van het zelfbehoud tot zeer voorzichtige, zoo niet rugwaartsche beweging licht overgaan.

Ongeveer twee honderd menschen, die slechts een zeer beperkten tijd onder de wapens, in het leger zijn, aldus tot *bruikbare* soldaten te vormen, dat is voor een enkel mensch onmogelijk. Daartoe is hulp noodig. Die hulp nu wordt aangebracht een gedeels door het kader officieren, ten andere door het lagere kader, en wel in dien zin, dat er steeds een officier kan optreden om den kapitein te vervangen, en meestal een paar onderofficieren bestemd zijn om behulpzaam te wezen in de verzorging en het geldelijk beheer van de compagnie. Behalve over zijne 2 of 3 luitenants, den sergeant-majoor en fourier, beschikt de kapitein in de meeste Europeesche legers over 5 of 6 onderofficieren en 8 tot 12 korporaa's. Weet men nu dat eene compagnie ter vereenvoudiging en bespoediging der leiding onderverdeeld wordt in acht kleinere gedeelten of *escouades*, ieder onder een korporaal;

dat 2 vereenigde escouaden eene sectie vormen onder bevel van een sergeant, dan blijkt daaruit dat aan een korporaal het toezicht en ten deele de zorg voor 25 soldaten, aan een onderofficier 50 manschappen moeten worden toevertrouwd. Daar het meerendeel der soldaten in een militieleger als het onze, slechts korten tijd onder de wapens zijn en dan te nauwernood de eerste beginselen van militairen dienst: zorg voor uitrusting en bewapening, het gebruik der wapens en de grondslagen van de krijgstucht, kunnen aanleeren, en dat velen zeer spoedig al het zoo geleerde vergeten, dan krijgt de taak van den korporaal en den onderofficier, op het oogenblik dat de compagnie op oorlogsterkte wordt gebracht, een omvang, die al eene zeer belangrijke mate van kennis, karakter en bekwaamheid vereischt, om haar behoorlijk te kunnen vervullen. Nu duurt, zooals men weet, het voorbereidings-tijdperk van den oorlog tegenwoordig zeer kort, zoodat wel een *uitmuntend* kader bij legers als het onze onmisbaar is om den soldaat zóó te leiden en aan te voeren, dat de uitslag der eerste ontmoetingen met den vijand bij hem zelfvertrouwen en het bewustzijn van kracht opwekt. Bezit men zoodanig kader niet, dan mag het vrij eene noodlottige hersenschim worden genoemd, de meening dat men met eenige gunstige kans de levende strijdkrachten van den Staat tegenover de geregelde troepen des vijands in het gevecht zou kunnen brengen. Hoe groot ook de moed, de zelfopoffering der enkele manschappen mochten blijken, — waar gemis aan orde tot een geheel zelfstandig handelen der enkele personen leidt; waar een krachtig en vast bestuur zich niet kan doen gevoelen, — daar is verwarring onvermijdelijk en ontstaat in de plaats van samenwerking, onwillekeurige tegenwerking; van verheffing van 't zelfvertrouwen, wantrouwen op een gunstigen uitslag, in de plaats van overwinning, de nederlaag soms gepaard aan de vlucht. Niemand onzer voorzeker zal den Franschman krachtige vaderlandsliefde, eene bijna aangeboren geschiktheid voor den krijg, een soms tot haat opgevoerden afkeer tegen de Duitschers ontzeggen; aan het beleid van de Fransche generaals en de andere officieren, die met verdienden roem in Algiers, de Krim, Italië en elders gestreden hadden, twijfelen, en toch bleken, zelfs tijdens Gambetta's heerschappij, de misschien meest edelste deelen van Frankrijks

levende strijdkrachten, die schier overal de Duitschers in getalsterkte verre overtroffen, niet bekwaam tot eenigen voordeeligen weerstand. Als kaf voor den wind werden in 't laatste gedeelte van den oorlog de Fransche troepen door de Duitschers uiteengejaagd. Onderzoekt men de samenstelling, uitrusting, vorming en leiding der troepen, om de oorzaken van dit treffend verschijnsel, dat vooral de voorstanders eener zoogenaamde volkswapening wel tot nadenken mag brengen, op te sporen dan stuit men minder op het gemis aan officieren dan wel op het gebrek aan een bruikbaar lager kader. Ware met de onderscheidingsteekenen tevens de geschiktheid voor rang en graad te geven geweest, dan zou een Gambetta die voornaamste zwaarigheid vermoedelijk zeer spoedig ter zijde hebben gesteld; maar *niet door een machtswoord* laant zich een kader scheppen: het moet *gevormd* worden, en daartoe zijn noodig geschikte elementen, bekwame leiding en de onmisbare tijd.

Het zoo even besprokene moge voldoende worden geacht, om de hooge waarde van een bruikbaar lager kader te doen erkennen, en tot het inzicht te voeren dat een onvoltallig of wel te jeugdig, onontwikkeld kader, waartusschen de levende strijdkrachten van den Staat worden samengevat om tot werking te komen, voor het gebruik een zeer ernstig bezwaar moet opleveren, zoo zelfs dat de meest verstandige leiding der bevelhebbers onvermogen kan blijken om eenige gunstige uitkomst te verwerven. Vandaar dan ook het streven bij het kriegsbestuur van iederen Staat, die in ernst gewicht hecht aan zelfverdediging, om in vreedstijd steeds een voltallig en bruikbaar kader te behouden; vandaar dan ook het alarm, dat zoowel hier als in Duitschland, Frankrijk en elders is ontstaan bij het zichtbaar verminderen van het gehalte en de voltalligheid der kaders, een verschijnsel, dat zich overal in de laatste twee jaren heeft voorgedaan en het vraagstuk naar de middelen ter verbetering van dit kwaad, onder den naam van *de kader-quaestie* in 't leven heeft doen treden.

Eene bekende zaak mag het geacht worden, dat het lager kader van ons leger een bedenkelijk incompleet oplevert, en dat ook wat bruikbaarheid en geschiktheid aangaat, er redenen bestaan om de verwachting niet te hoog te spannen. Blijkens de laatste officiele opgave ontbraken er op het benoodigd getal in vreedstijd

bij de cavalerie op 306 korporaa's 71, bij de artillerie op 559 korporaa's 184, en bij de infanterie op de vereischte sterkte van 1852 korporaa's niet minder dan 1017; bovendien had de infanterie een tekort van 42 en de artillerie 93 onderofficieren. Een onderzoek naar den leeftijd onzer onderofficieren en korporaa's kan aantoonen dat het onderofficierskader voor een deel bestaat uit bejaarden, die voortdienen om het pensioen te bereiken en ten andere uit jeugdige elementen meest beneden de 25 jaren. Onderofficieren in den krachtvollen leeftijd tusschen de 25 en 35 jaren verlaten meestal den dienst, om op andere wijze een bestaan te zoeken. Ook de leeftijd der korporaa's is bij de infanterie, tengevolge van het overgroot gebrek aan dit kader, gedaald tot 16½ à 17jarigen ouderdom. Een feit is het, dat o. a. het lagere kader der infanterie in de laatste 25 jaren reeds meer dan tweemaal vernieuwd is, zoodat de gemiddelde dienstdienst op iets meer dan 10 jaren is te stellen en het leger zijne onderofficieren verliest juist dan, wanneer de rijpere leeftijd en de daarmede gepaard gaande ontwikkeling van kennis en karakter de beste waarborgen voor de bruikbaarheid beginnen op te leveren.

De stof voor het kader is sinds lang niet meer in de vrijwilligers bij de regimenten infanterie en artillerie te vinden; die bron is nagenoeg geheel opgedroogd, zoodat voor de infanterie het Instructie-bataillon en voor de artillerie de Instructie-compagnie nagenoeg geheel het bestaand tekort moeten aanvullen. Beide inrichtingen kunnen slechts aan de kaders der regimenten een beperkt getal jongelieden afleveren, die de allereerste militaire opleiding en vorming hebben genoten en met hunne dienstplichten grootendeels theoretisch bekend zijn; eene grondstof, die gereed gemaakt is om daaruit onder zorgvuldige leiding geschikte korporaa's en onderofficieren te ontwikkelen, maar aanvankelijk gaat het met hen even als met een ieder, die uit de wereld der bespiegeling in 't werkelijk leven overgaat: de handen staan, bij de besten zelfs, door gemis aan ervaring somwijlen verkeerd, en voorlichting en terechtwijzing zijn nog dáár noodig, waar men in oorlogstijd op de meest krachtige medewerking moet kunnen rekenen.

Bij het toenemend verloop der kaders zijn de eischen om tot korporaal en onderofficier te worden benoemd, langzamerhand ge-

daald, terwijl juist de snelle ontwikkeling der krijgskunst de opvoering dier eischen eer noodig maakte. Hier te lande is het geen vreemd verschijnsel, zeventienjarige jongelieden binnen den tijd van een jaar tot onderofficier te zien bevorderd. Zelfs uit de zoodanigen, die niet uit lust voor den krijgsdienst, maar krachtens wettelijke verplichting in de gelederen traden, heeft men de beste elementen na weinige maanden waardig geacht tot milicien-korporaal en milicien-onderofficier te worden benoemd, evenwel naar het schijnt met het doel om zulk kader bij voorkeur in de schutterijen te gebruiken.

Bij het regelen der levende strijdkrachten zal de kader-quaestie dus wel aanstonds hier te lande de meeste aandacht moeten trekken, en mij komt het voor, dat eene afdoende oplossing dier zaak meerder waarde zou hebben dan het vermeederen van het getal manschappen, die in tijd van gevaar onder de wapenen moeten komen. Iedere uitbreiding toch van dat getal, *zonder verzekerd te zijn van het bezit van een voldoende, bruikbaar kader* om de levende strijdkrachten op te nemen, zou er onvermijdelijk toe moeten leiden om de massa's grooter en logger te maken, en daardoor juist de bruikbaarheid, de handelbaarheid van het leger te verminderen.

Toch zou ik hier de kader-quaestie niet als onderwerp ter bespreking hebben ingeleid, indien zij hier te lande alleen zich voordeed. Reeds in onderscheidene militaire geschriften werd zij besproken en de „Vereeniging tot verspreiding van kennis aangaande onze landsverdediging" gaf in n°. 10 van hare geschriften eene even keurige als degelijke bijdrage om tot de oplossing te geraken, eene bijdrage, die het haast overbodig zou maken het vraagstuk nogmaals te behandelen. Daar de kader-quaestie evenwel bij nagenoeg alle Europeesche legers van 't vaste land zich voordoet, kwam het mij niet ongepast voor, haar te dezer plaatse uit een meer algemeen standpunt nogmaals te doen beschouwen en bespreking daaromtrent uit te lokken.

Zowel in Frankrijk als in Oostenrijk en Duitschland gaan bij voortduring uit verschillende rangen van het leger stemmen op, om op het verval van den onderofficiersstand te wijzen, en algemeen wordt als oorzaak van dit verschijnsel opgegeven, de

meerdere maatschappelijke welvaart, waardoor de onderofficier, die zich in minder gunstige materiële positie bevindt, wordt aangelokt om den dienst te verlaten en zijn geluk in den burgerstand te beproeven. Die concurrentie van de gewone vrije burgermaatschappij wordt als zoo sterk voorgesteld, dat de Staat onmachtig zou wezen om haar met goed gevolg te kunnen bestrijden, en daardoor zou hij zich een kern van dienaren moeten laten ontrukken, die in oorlogstijd, bij den strijd om het zelfstandig bestaan, van onschatbare waarde zouden zijn. Intusschen terwijl aan de eene zijde het bewijs geleverd werd dat de onderofficiersstand overal in verval is, vraagt men aan den anderen kant het bewijs, dat de Staat werkelijk en met ernst is opgetreden om de concurrentie te bestrijden. Noch in Duitschland, noch in Frankrijk heeft de Regeering zich het lot van den onderofficier zóó aange trokken dat de voornaamste oorzaken van het verloop zijn weg genomen. Terwijl van Frankrijks bestuur kan gezegd worden, dat het in schijn veel deed om zijne onderofficieren tot het in dienst blijven te bewegen door fraaie beloften, zelfs in eene wet uitgesproken, moet getuigd worden dat de positie van den onderofficier hier te lande, uit een materieel oogpunt, veel verbeterd werd; maar nog hier, noch ginds heeft men het verloop der kaders kunnen stuiten.

Wat men alzoo gedaan heeft om in het gebrek aan kader te voorzien; wat te dien opzichte voorgesteld werd en wat bovendien nog beproefd zou kunnen worden om den onderofficier te bewegen tot het doorbrengen zijner beste levensjaren in den krijgsdienst, dien hij eenmaal uit vrijen wil met voorliefde heeft gekozen, ziedaar drie vragen, die ik thans kortelijk wensch te beantwoorden.

Vrij algemeen heeft men na 1873 in onderscheidene Staten de soldijen der onderofficieren verhoogd en zoodanig geregeld dat, bij de stijging der prijzen van de levensbehoeften, voor den ongetrouwden onderofficier het *bestaan* verzekerd is. 't Blijft eene waarheid, dat er voor hem niet veel overschiet om het dagelijksch leven te vernangenamen en een bescheiden deel van het levensgenot te smaken, noch ook om door spaarzaamheid zich eene minder bezorgde toekomst te kunnen verzekeren, maar toch over-

eenkomstig de eischen van zijn stand kan de *ongehuurde* onderofficier leven.

In Duitschland heeft men bovendien de kans op bevordering tot een hooger en beter bezoldigden graad aanmerkelijk uitgebreid door het invoeren van eene nieuwe betrekking in den onderofficiers-graad, die van plaatsvervangend sergeant-majoor (vice-Feldwebel). In Frankrijk werd eene soldijverhooging na iedere nieuwe vijfjarige verbintenis toegekend, en daar werd, even als in België, besloten tot het oprichten van onderofficiersscholen, zooals er een vijftal voor het Duitsche leger bestaan en die tot hetzelfde doel werkzaam zijn als het Instructie-bataillon en de Instructie-compagnie hier te lande. In Duitschland werden eenige rijksbetrekkingen aangewezen, waartoe, evenals hier, verdienstelijke militairen, onder zekere voorwaarden van geschiktheid, zouden kunnen worden benoemd. In Frankrijk ging men schijnbaar een merkwaardigen stap verder. Daar werd in de legerwet van 27 Juli 1872 de leeftijd van 35 jaren als grenslijn voor de geschiktheid bij het actieve leger voor den onderofficier vastgesteld, en een jaar later, op den 24 Juli 1873, eene wet uitgevaardigd, eene speciale *wet, regelende de toekenning van rijksbetrekkingen* aan geschikte oud-onderofficieren. En toch, in weerwil van al die maatregelen is noch in sterkte noch in gehalte van het onderofficierskader verbetering merkbaar.

Verschillende middelen zijn dien tengevolge voorgeslagen om in den kadernood te voorzien. Voegzaam zijn deze te onderscheiden:

- a. in de zoodanige, die invloed kunnen hebben op het aanwerven van geschikte grondstof;
- b. op de behandeling van den onderofficier gedurende zijn diensttijd, en
- c. op zijne toekomst na het verlaten van den dienst.

Onder de middelen tot verwerving van geschikte grondstof is al spoedig genoemd geworden:

1°. de invoering van den verplichten persoonlijken dienst. Hierdoor, meende men, zouden beschaafde, intellectueel ontwikkelde personen, wier invloed onmogelijk achterwege kan blijven, in het leger treden; dat leger zou een nationaal leger worden; velen, die nu een ander beroep kiezen, zouden, verplicht zijnde om

eenmaal te dienen, dit bij voorkeur als vrijwilliger doen om daardoor bevordering te erlangen, en door het meer algemeen bekend worden van al wat op het leger betrekking heeft, zou de schroom om als vrijwilliger in dienst te treden, spoediger worden overwonnen, terwijl door het optreden van beschaafde elementen in de gelederen, het kader gelouterd en verbeterd zou worden. Hoe verklaard voorstander ook van den verplichten persoonlijken dienst, komt het mij toch voor dat de verwachting van hen, die daarin een goed middel zien ter verkrijging van geschikt kader, te hoog is opgevoerd. Het valt te betwijfelen dat de beschaafde en intellectueel meer ontwikkelde milicien, bij nadere kennismaking met de positie van den onderofficier en diens *toekomst*, daardoor aangeloofd zou worden tot het aangaan van een vrijwillig engagement, en wijl hij door zijn korten werkelijken dienstdtijd nog ongeschikt is om met de onmisbare kennis, bedrevenheid en gezag, als onderofficier op te treden, zoo zou eene *gewenschte* aanvulling van het kader langs dien weg vermoedelijk niet verkregen worden. De in Duitschland en Frankrijk opgedane ervaring komt deze meening bevestigen. In spijt van den aldaar bestaanden verplichten persoonlijken dienst, verloopt er het kader, en personen, die bij een Duitsch troepenkorps twee jaren werkelijken dienst hebben verricht en wegens kaderegebrek tot onderofficier werden bevorderd, worden daar vrij algemeen te nauwer nood bruikbaar geacht en lager gewaardeerd dan de onderofficier-vrijwilliger, die in den dienst zijn bestaan zoekt.

2°. Als een tweede middel is aangegeven het schenken van wettelijke waarborgen voor het verkrijgen en het verliezen van den onderofficiersgraad, althans in vreedetijd, zoodat de graad feitelijk een bezit zou uitmaken, dat door eigen inspanning te verwerven valt en niet verloren kan worden door de willekeur van een enkel persoon. Het recht van aanstellen en ontnemen van den onderofficiersgraad berust bij de chefs der korpsen, die het allermeeft belang hebben bij de aanstelling van de geschiktste personen, onder inachtneming van wat recht en billijkheid vorderen, en die zeker tot het ontnemen van den graad niet zullen overgaan zonder voorafgaand onpartijdig onderzoek. Men kan hieromtrent echter van ziens- en handelwijze verschillen. In die legers, waar de prac-

tijk mocht aantoonen dat het bezit van den eenmaal verworven graad afhankelijk is van onredelijke en onbillijke willekeur, dáár zou het besproken hulpmiddel wellicht nadere beschouwing verdienen.

3°. Een derde, zoowel hier te lande als in Duitschland aangeprezen middel is de oprichting van pupillenkorpsen. In dat opzicht zijn wij zelfs Duitschland vooruit, daar zulk eene inrichting hier te lande reeds in 't leven is geroepen. Als het gelukken mag om knapen op zeer jeugdigen leeftijd, juist als zij geschikt worden om eenige verdiensten in de huishouding te brengen, in genoegzaam aantal en onder bekwame leiding te vereenigen en steeds in voldoende getal aan te werven; wanneer het korps zijne kweekelingen aan andere militaire inrichtingen zal afleveren; in één woord, als het gelukken mag in dezen tijd van vrij algemeene maatschappelijke welvaart het pupillenkorps aan zijne bestemming te doen beantwoorden, dan is het duidelijk dat zeer geschikte stof tot kadervorming daardoor zal worden verkregen. Daar evenwel ten gevolge van de langdurige, geregelde en zorgvuldige opleiding, waarbij het onderwijs eene belangrijke rol zal vervullen, de kennis en het oordeel dezer pupillen onder gunstige voorwaarden zullen worden ontwikkeld, zoo rijst als van zelve de vraag of deze soort van kweekelingen, indien zij eenmaal onderofficier worden en met de burgermaatschappij beter kennis maken, na het volbrengen hunner eerste dienstverbintenis niet met gunstige kans het voorbeeld zullen volgen van zooveel anderen, die in den krijgsdienst geen verzekerde toekomst ziende, hun geluk in burgerlijke betrekkingen gaan beproeven. Wacht men van pupillenkorpsen in 't algemeen niets meer dan eene gewenschte bijdrage tot aanvulling van kaders, dan is die verwachting misschien voor verwezenlijking vatbaar. Wil men er een waarborg inzien voor het blijvend bezit van een goed, voltallig, vast kader, dan schijnt, indien niet meerder ingrijpende hervormingen tot stand komen, teleurstelling toch niet onmogelijk.

4°. Als een vierde middel is beproefd, maar reeds door de uitkomst veroordeeld, het geven van hooge premïën bij eene hernieuwde dienstverbintenis. Het is bekend, dat Napoleon III den afkoop van den dienstplicht toeliet tegen eene jaarlijks vast te

stellen som, die in 's Rijks schatkist werd gestort, zoodat daaruit een rijk fonds ontstond, 't welk onder den naam van *dot de l'armée*, behalve tot andere doeleinden, ook aangewend werd om vrijwilligers, vooral onderofficieren en korporaals, voor zeer hooge premieën, die aanvankelijk ineens en later in twee termijnen werden uitbetaald, te reëngageeren. Dit stelsel gaf aanleiding tot velerlei onzedelijke praktijken, bezorgde aan het Fransche leger ten deele ontevreden, ten deele versleten kaders, en werd nog tijdens Napoleons regeering zoozeer in en buiten het leger veroordeeld, dat de Regeering zich genoodzaakt zag in de legerwet van 1867 het exoneratie- of afkoopstelsel prijs te geven en terug te keeren tot het aloude, nog hier bestaande remplaçantenstelsel.

Onder de tweede groep van maatregelen, betrekking hebbende op de behandeling van den onderofficier gedurende zijn dienstdtijd, komen in aanmerking :

1°. De soldijverhooging tot zoodanig bedrag, dat de onderofficier door spaarzaamheid zich eene kleine geldsom verschaffen kan, ten einde na het volbrengen van zijn dienstdtijd in de burgermaatschappij te kunnen overgaan, zonder zich dadelijk in drukkende schulden te steken. Erkennende dat iedere soldijverhooging, hoe gering ook, door het groot aantal belanghebbenden de staatsuitgaven met een vrij aanzienlijk bedrag bezwaart, en dat er alzoo eene grens bestaat, die de Staat niet straffeloos zou kunnen overschrijden, zoo moet toch ook toegestemd worden de billijkheid van den eisch dat de betrekking, wil zij begeerlijk en gezocht worden, *meer dan een dagelijksch bestaan waarborgt*; zij moet het uitzicht openen op lotsverbetering in de toekomst, of wel in staat stellen om zich zelve voor gebrek te vrijwaren, wanneer de jaren vruchtbaren arbeid onmogelijk hebben gemaakt. 't Ligt in den aard der zaak, dat voor verschillende Rijken deze grenslijn der soldijen op verschillende hoogte gelegen is, maar iedere Staat kan zijne toe te kennen soldijen naar billijkheid regelen door te onderzoeken of zij, na aftrek der kosten voor het dagelijksch leven, nog eenig geld ter vrije beschikking overlaat.

2°. De verbetering der verpleging.

Daar het toezicht op de soldaten, die in meerder of minder

groote afdeelingen te zamen gelegerd zijn, rechtstreeks behoort te kunnen worden uitgeoefend door de onderofficieren en korporaaals, die verplicht zijn er voor te waken dat de kleeding en de uitrusting hunner manschappen *ten allen tijde in orde zijn*; dat de soldaat behoorlijk geoefend wordt in het onderhoud daarvan, terwijl het kader bovendien de dagelijksche dienstbezigheden binnen de kazerne moet leiden, zoo kan den onderofficier en korporaal geen geschikter woonplaats aangewezen worden dan de kazerne. Maar betwijfeld mag het worden of het logies in zoodanig gebouw, welks beperkte ruimte tot samenwoning van onderofficieren verplicht, wel immer in overeenstemming is met de billijke wenschen en neigingen van den onderofficier. De Franschman, gewend aan 't leven in koffiehuisen, is zeer bescheiden ten opzichte van zijn slaapvertrek, maar vraagt in de kazerne zijne biljart- en leeskamer, zijne cantine en koffiehuis; de Duitsche onderofficier, soms nog gelegerd bij de manschappen, begeert vooral een afgezonderd slaapvertrek; de Hollander heeft behoefte aan eenige huiselijkheid in zijn dagelijksch verblijf, eene inrichting en meubilering van zijn vertrek, waardoor het feitelijk onderscheiden wordt van de zeer primitief ingerichte soldatenkamers. Door aan deze licht te bevredigen wenschen te gemoet te komen, kan de kazerne en het kazerneleven, vooral voor Hollandsche ooren, een beteren klank krijgen dan tot dusver wel 't geval is, en door het kader niet uit de kazerne en ver van huis te jagen om in vrije uren elders de huiselijkheid en ontspanning te zoeken, die zij in eigen woning niet kunnen vinden, ontstaat bovendien het voordeel dat minder verzuim in dienst waarschijnlijk wordt.

Daar de onderofficieren te zamen wonen, zoo ligt het voor de hand dat in hunne voeding door gezamenlijke bijdragen op de beste en minst kostbare wijze kan worden voorzien. De kosten dezer onderofficiers menages staan in 't nauwste verband met het bedrag der soldijen. Waar deze laatste behoorlijk geregeld zijn en het niet aan zorg en toezicht ontbreekt, daar behoeft dat gedeelte der verpleging tegenwoordig geen redelijke wensch onvervuld te laten.

3. Het verbeteren van het materiele leven van den onderofficier door uitbreiding der vergunning tot het aangaan van een huwelijk.

Dit middel is van onderscheiden kanten, maar vooral hier te lande sterk aanprezen. 'Te ontkennen valt het zeer zeker niet, dat bij eene natie, die immer prijs toonde te stellen op een onberispelijk zedelijk leven, het verbod om te huwen aan mannen in de kracht des levens weezin moest inboezemen tegen den stand in 't algemeen, en dat daarin eene hoofdgrief gezocht is vooral tegen den minderen militairen stand. Door het wegnemen dezer grieva stelt men zich voor een stap in de goede richting te doen. Toch is te groote uitbreiding dezer vergunning niet geheel boven bedenking verheven; eerstens wijl de onderofficier door het huwelijk buiten de kazerne wordt gebracht en niet meer met zijne manschappen voortleeft; ten andere, wijl zijne soldij niet berekend is om daarmede een huishouden te beginnen en later een huisgezin te kunnen onderhouden. Gelukt het al aan sommige gehuwde onderofficieren, die geen te talrijk gezin bezitten, met zuinigheid en overleg en meestal met opoffering van persoonlijk welzijn in later jaren, in gewone tijden buiten schulden te blijven, in buitengewone tijden, bij kampementen, mobilisatie enz. mag men vragen wat er wordt van al die gezinnen, die meestal vreemd gebleven te midden der burgermaatschappij in 't garnizoen, soms plotseling en voor geruimen tijd van hun verzorgers beroofd zijn. En welken dienst kan men redelijker wijze verwachten van den gehuwden onderofficier, die in zoodanigen toestand buiten machte is zijn gezin te onderhouden? Kon al een groot aantal onderofficieren uit de onmiddellijke nabijheid hunner manschappen zonder schade worden gemist, dan nog zal, zoolang de positie van den gehuwden onderofficier geen meerdere en voldoende waarborgen voor de instandhouding van een gezin op den meest bescheiden voet aanbiedt, de uitbreiding der huwelijksvergunning voor velen eene aanleiding kunnen wezen tot het zorgeloos sluiten eener verbintenis, die zoowel voor de personen als voor de maatschappij schade aanbrengt.

4. Het ontzien der fysieke krachten van den onderofficier.

De opmerking is niet nieuw, dat in den dienst de onderofficier zeer spoedig verslijt. In Frankrijk stelde de wet het 35^e levensjaar als de grens van zijne fysieke geschiktheid bij het actieve leger. En geen wonder! Belast met de exercitiën der recruten,

tegenwoordig bij alle wapenoefeningen, wordt hij in den tijd van rust dikwijls aangewezen voor bijzondere of huishoudelijke diensten, en de gevallen zouden aan te wijzen zijn dat de onderofficier, die in den morgen uren lang aan oefeningen en exercitiën had deelgenomen, des namiddags tot een wachtdienst werd aangewezen die hem voor 24 uren alle rust verbood. Hoe grooter nu het gebrek aan kader wordt, te meer dienst komt er noodwendig op de schouders van de aanwezigen, en voortgejaagd van den eenen dienst tot den anderen komt er eindelijk een levenstijdperk, waarin de militaire dienst den onderofficier te zwaar wordt en hij begeeren gaat in de burgermaatschappij zelfs eene mindere, maar lichter dienstbetrekking te aanvaarden. Waar nu de korpachefs den dienst hunner ondergeschikten zoodanig kunnen regelen dat er met hunne lichaamskracht rekening wordt gehouden, zoodat in gewone tijden een even regelmatig verbruik als herstel van krachten plaats vindt, daar zal eene belangrijke grief worden weggenomen. De gulden regel dat men in oorlogstijd omzichtig moet zijn met de krachten van menschen en paarden, verliest stellig zijne waarde niet in tijd van vrede.

5°. Het verheffen van het zedelijk gehalte en het vermeederen van het aanzien van den onderofficier.

Met den eisch der verheffing van het zedelijk gehalte van den onderofficier gaat het als met dien omtrent zijne meerdere militaire waarde. Wanneer er stof genoeg is om te kiezen, dan kunnen de eischen hooger gesteld worden, maar zoolang dit niet het geval is en de Staat geen voldoende middelen aanwendt om meer en beter grondstof te verkrijgen, dan blijft deze eisch een groot luid klinkend woord, eene zaak welker wenschelijkheid algemeen zal worden toegestemd zonder door iemand te kunnen worden verwezenlijkt. Zal men tot verheffing van het zedelijk gehalte eischen dat de onderofficier, buiten en behalve de eischen van zedelijkheid waaraan hij tot dusver moest voldoen, nog doe blijken van eene zekere mate van wetenschappelijke ontwikkeling, beschaving, vormen, enz. dan zou het in den bestaanden kadernood wel eens kunnen blijken dat vermindering in plaats van vermeerdering van kader intrad.

Bedoelt men door de verheffing van het zedelijk gehalte van

den onderofficier eene wijziging in de behandelingsmethode, dan is dit middel wellicht daar met goed gevolg toe te passen, waar de onderofficier in zijn wezenlijk karakter niet gekend of gewaardeerd wordt. Daar is een tijd geweest, waarin men zelfs in het openbaar jegens den onderofficier eene taal hoorde gebruiken, die het best door de allerlaagste volksklassen begrepen werd. Die tijd moge voor het Duitsche leger nog niet voorbij wezen, voor hier te lande behoort hij gelukkig tot het verleden, en wordt de onderofficier in den regel op meer gepaste wijze toegesproken en ook behandeld. Want al mocht het reglement van krijgstucht bijna geen onderscheid maken in de middelen van bestraffing voor den onderofficier en den soldaat, toch is er een inerkwaardig en gelukkig verschil in de toepassing dier middelen op te merken. Door den invloed van een beschaafd en degelijk officierskorps, door verstandige, zorgvuldige en menschkundige leiding mag de zedelijke waarde van den onderofficier vermeerderd kunnen worden, het oorspronkelijk gehalte is daardoor slechts langzamerhand te wijzigen.

Eene andere zaak is het, het aanzien van den onderofficier te verhoogen. In Frankrijk en Duitschland wenscht men in zijne tenue zoodanig eene wijziging te brengen, dat het uiterlijk voorkomen meer den officiersstand nadert. De minder ontwikkelde, het meest naar het uiterlijk oordeelende soldaat, de jonge man, bij wien neiging tot den krijgsdienst bestaat en die door eene sierlijke kleeding zich voelt aangetrokken, zullen de waarde van zulk een maatregel het best erkennen. De begeerte om met het kleed ook de voorrechten van den onderofficiersstand te verkrijgen kan zeker menig vrijwilliger aantrekken, en, in dienst zijnde, aansporen tot eene plichtsvervulling, die op den onderofficiersgraad aanspraak geeft.

Intusschen meer resultaat dan van dezen maatregel, schijnt mij te wachten van de laatste groep der voorgestelde hulpmiddelen, dergene namelijk, die het verzekeren van de toekomst der onderofficieren beoogen.

Twee maatregelen zijn daartoe voorgesteld en ten deele reeds in toepassing gebracht, te weten:

- 1°. het verschaffen van eene rijksbetrekking aan den verdien-

stelijken onderofficier, die in staat wordt geacht haar behoorlijk te kunnen vervullen, en

2°. aan den onderofficier bij het verlaten van den dienst eene geldsom te bezorgen, waardoor hem het aanvaarden eener rijks- of burgerlijke betrekking mogelijk wordt gemaakt.

De toekomst van den onderofficier, die na langdurigen dienst met een versleten of grootendeels uitgeput lichaam de gelederen moet verlaten, is zoo donker, dat de meesten, na eenige jaren dienens daarop opmerkzaam geworden, liever in de kracht des levens vrijwillig den verderen dienst opzeggen, om door eene dan nog mogelijke inspanning eene betrekking te verwerven, die hen in later jaren voor broodsgebrek behoedt. Is het van een soldaat, die eenmaal een handwerk leerde, denkbaar dat hij door handenarbeid het schamel pensioensbedrag zal kunnen aanvullen, — van den onderofficier, die op zijn 16^e jaar in dienst trad en nooit eenig handwerk leerde, is redelijkerwijze niet te verwachten, dat hij door handwerk een pensioen zal kunnen verhoogen dat allereen zeer laag gesteld is. Stel u een oogenblik den onderofficier voor den geest, in den dienst te vroeg vergrijsd, gehuwd, in 't bezit van een talrijk gezin, en niet meer bij machte de vermoeienissen van den dienst te doorstaan. Het pensioen wacht hem; dat is, zoo hij het gebracht heeft tot den hoogsten voor hem bereikbaren trap van bevordering, f 250 'sjaars; zoo hij op de allereerste trede bleef staan niet meer dan f 150 'sjaars. En van deze som zal hij moeten voorzien in het dagelijksch brood, in kleeding en woning voor velen. Begrijpe, wie het kan! Maar dit is duidelijk dat bij vele chefs het uiterste geduld mag worden verwacht, alvorens zulk een vroeger verdienstelijk onderofficier aan de deur wordt gezet. 't Gevolg hiervan kan niet anders zijn, dan dat minder bruikbare elementen ten nadeele van de bevordering van anderen, en zeker niet ten voordeele van den dienst, in de gelederen worden gehouden. Even klaar is het dat de onderofficier, die een weinig doordenkt, en dezulken juist zijn thans meer dan ooit noodig, intijds een beter heenkomen zoeken dan de Staat hun schijnt te kunnen aanbieden. Zoo is het hier, zoo elders. Hoewel nu hier te lande, evenals in Duitschland, een zeker getal van rijksbetrekkingen zijn aangewezen, waartoe militairen met een medaille van

trouwen dienst versierd kunnen worden benoemd, en in Frankrijk zelfs het recht van den onderofficier bij eene wet is vastgesteld, zijn toch deze gunstige bepalingen voor het meerendeel eene doode letter gebleven. Of de geringe bezoldiging der opengestelde betrekkingen, of de groote onwaarschijnlijkheid dat men langs den officieelen weg eene betrekking zou krijgen, die geheel ter vrije beschikking bleef van het eene of andere departement van bestuur, of wel de mogelijkheid dat men geplaatst werd in eene streek, die nooit begeerd werd, — zoo ook de moeielijkheid voor den onderofficier, die geen spaarpenningen kon maken om bij den overgang uit de militaire in de burgerlijke rijksbetrekking te voorzien in de allereerste behoeften van vestiging en reisgeld, — zeker is het dat noch hier, noch elders veelvuldig gebruik gemaakt wordt van dit middel om zich eene andere toekomst te verwerven.

Overeenkomstig de Fransche wet van 24 Juli 1873 omtrent de betrekkingen voor oud-onderofficieren bij de land- en zeemacht, moest jaarlijks in het *Journal officiel* mededeeling worden gedaan van de bij ieder Ministerie aan oud-onderofficieren toegewezen ambten; tot heden toe laat de uitvoering van het daarop betrekking hebbend wetsartikel zich wachten. In Duitschland is men gestuit op geldgebrek, dat den onderofficier feitelijk belet om zich intijds naar die plaatsen te begeven, waar voor hem geschikte rijksbetrekkingen, — die evenwel eerst na een af te leggen examen verworven kunnen worden, — openkomen, en in Frankrijk wordt aangevoerd als eene der voornaamste redenen waarom de wet zoo weinig verbetering aanbrengt, deze omstandigheid, dat de onderofficier, die tot eene burgerlijke rijksbetrekking wordt benoemd, niet anders dan met een grooten schuldenlast bezwaard zijne nieuwe maatschappelijke positie kan innemen. Vandaar dan ook de wensch en het voorstel om den onderofficier, die den dienst verlaat, eene zekere geldsom te verschaffen, hetzij door hem van rijkswege in evenredigheid van zijn dienstdtijd een zeker bedrag toetekennen, of wel door hem in de gelegenheid te stellen van zijne soldij te sparen en die spaarpenningen onder voordeelige voorwaarden door den Staat te doen beleggen, zoodat het steeds aangegroeid kapitaal en de interesten, bij het verlaten van den dienst, hem als zijn eigen kapitaal tot vestiging in de maatschappij kan worden uitgekeerd.

In de beide laatste voorstellen ligt, naar 't mij voorkomt, nagenoeg geheel de bevredigende oplossing der kaderquaestie. De erkenning der deugdelijkheid en de nauwgezette toepassing van het beginsel dat rijksbetrekkingen behooren toe te komen aan ambtenaren en dienaren van den Staat, die bewijzen kunnen de vereischte geschiktheid voor de betrekking te bezitten, zou een einde kunnen maken aan vaak stuitend gunstbetoon, zoo dikwijls aan minder bekwamen en geschikten bewezen, dat het hier te lande zelfs een volkswoord is geworden: met het ambt komt ook het verstand. Dezelfde personen, die gretig zijn om maatschappijen op te richten ter afwering van de schade der *nationale* militie, of die handel drijven in plaatsvervangers, kunnen voor zich of de hunnen gelukkig zijn bij het solliciteeren naar eene rijksbetrekking, terwijl de mannen, die met ijver en zelfopoffering werkzaam waren om het nationale weervermogen te helpen verhoogen, buiten aanmerking blijven of niet toegelaten worden tot het bewijs hunner meerdere geschiktheid voor de betrekking.

Erkent men de deugdelijkheid van het bovengenoemd beginsel, dan spreekt men daarmede het recht uit van den onderofficier op alle rijksbetrekkingen, waarvoor hij zijne geschiktheid kan bewijzen en de billijkheid van dezen wensch dat, wat nog hier en elders hem als gunst is beloofd, in wettelijk voorschrift, even als in Frankrijk, moge worden vastgesteld. Zulk eene wet zou dienen aan te wijzen de rijksbetrekkingen, naar welke de onderofficier mag geacht worden te kunnen mededingen; de voorwaarden van geschikt- en bekwaamheid, waaraan ze hebben te voldoen; de instelling eener zelfstandige Rijkscommissie, aan wie de leiding der toepassing van de wet wordt opgedragen, en wijders de noodige waarborgen om den onderofficier tot eene billijke mededinging in staat te stellen. Dit reeds zou eene eerste schrede zijn op den weg, die den onderofficier een meer helder verschiep oent.

Een tweede stap zou het wezen, hem een geheel of gedeeltelijk pensioen te verleenen boven de bezoldiging aan de rijksbetrekking verbonden, wanneer hij na 12jarigen dienst als onderofficier in den burgerlijken rijksdienst overging. Stelt men dat iemand op 20jarigen leeftijd tot onderofficier wordt bevorderd, dan zou hij door deze bepaling op zijn 32e jaar, in een gunstig levenstijd-

perk, de gelegenheid verkrijgen om aan zijn wensch tot het vestigen eener huishouding te voldoen. Met het uitzicht om op dien leeftijd te kunnen huwen, zonder zich aan armoede en gebrek bloot te stellen, zou menig geschikt onderofficier voorzeker zich willen toeleggen op het verwerven der kundigheden voor eene later te begeeren rijksbetrekking vereischt, en zoodanige vrijwillige zelfontwikkeling zou niet anders dan 's rijksdienst ten goede kunnen komen. Practische, bekwame, nauwgezette en ijverige ambtenaren, wier vroeger gedrag en wier leeftijd tot vertrouwen rechtigen, zouden langs dezen weg in alle takken van den dienst weldra gevonden worden.

Verder schijnt het mij onvermijdelijk toe, den onderofficier geldelijk in staat te stellen om de rijksbetrekking op voegzame wijze te kunnen aanvaarden. Hierbij zou te kiezen zijn tusschen twee stelsels. Men zou hem in eens eene toelage tot een vast bedrag van rijkswege kunnen verzekeren, of wel, hem zou de gelegenheid kunnen worden geopend om voor zich zelven gedurende zijn diensttijd door spaarzaamheid een kapitaal te verzekeren. Dit stelsel is aan onzen onderofficiersstand niet vreemd. Jaarlijks toch is de onderofficier hier verplicht eene som te storten in het onderofficiersfonds, dat alleen bestemd is om aan *gepensioneerde* onderofficieren of hunne echtgenooten eene kleine lijfsrente boven hun pensioen te bezorgen, of eene som gelds uit te keeren ten einde in den eersten tijd na het pensionneeren niet aanstonds aan gebrek te zijn overgegeven. Door eenige wijziging in de bepalingen van dit fonds zou wellicht het denkbeeld, om op ruimer schaal en meer doeltreffend eene uitrusting voor het burgerlijk leven te verzekeren, te verwezenlijken zijn.

Werd eindelijk aan den onderofficier het uitzicht op eene goede toekomst geopend en hij materieel in staat gesteld om eene goede betrekking te verkrijgen, dan zal het hem, hier te lande althans, zeker niet aan hulp en voorlichting ontbreken om zich de geschiktheid er voor eigen te maken. Bij voltallige kaders en in den tijd dat niet meer dan het noodig getal miliciens onder de wapenen blijven, zijn er genoeg vrije uren over om gebruikt te kunnen worden tot eigen studie en onderwijs, en zeker zou het van den kant der officieren, die belang stellen in het lot van den

onderofficier, niet ontbreken aan hulp en voorlichting. Maar ook voor hen, die niet zoo gelukkig mochten zijn deze te ondervinden, blijft nog immer de toevlucht over tot de inrichtingen van onderwijs, die haast in ieder garnizoen, thans beter dan ooit, worden gevonden. Wie belang heeft om te leeren, zoekt wel uit zich zelve de gelegenheid er toe, en waar die met ernst gezocht wordt, is dat zeer zelden moeite te vergeefs.

De onderofficiersbetrekking wordt tegenwoordig vrij algemeen beschouwd als een *baantje*, door den eenen gekozen om in aanmerking te kunnen komen voor het officiersexamen; door den anderen gevolgd, totdat de gelegenheid ontstaat om in de burgermaatschappij met eenigen kans op goeden uitslag de fortuin te beproeven, en door de anderen betreden om het dagelijksch brood te verdienen. Aan de beide laatste categoriën ontrukken de jaren spoedig de illusie, waarmede zij het militaire leven zijn begonnen, en het meerendeel van hen verlaat de gelederen juist op den tijd, dat zij daarin het meeste nut kunnen doen.

Door het „baantje” te veranderen in eene *eervolle loopbaan*, die met lust, opgewektheid en desgevorderd de edelste zelfverloochening wordt aangevangen, om, nadat men in den krijgsdienst zijn burgerschuld aan den Staat ruimschoots voldaan heeft, over te gaan als een geschikt ambtenaar in andere takken van den dienst, en daardoor een maatschappelijken toestand te verwerven, die toelaat op goeden grondslag een huisgezin te vestigen, — langs dien weg alleen is naar mijne meening de kaderquaestie tot oplossing te brengen.

Verdient het openlijke erkenning dat de aandacht van hen, die tot deze oplossing de macht hebben, met ernst op dit vraagstuk gericht is, en dat vooral hier te lande in de twee laatste jaren veel gedaan is om in den kadernood te voorzien, zoo moge toch de wensch gepast worden geacht dat weldra nog meerdere maatregelen omtrent dit onderwerp worden genomen. Een oorlog kan zeer nabij wezen. De sterkste vesting, het meest uitnemende vestingstelsel heeft geen waarde zonder verdedigers, zonder levende strijdkrachten. Levende strijdkrachten zonder bruikbare kaders hebben zeer geringe waarde. Daarom, wien het gelukken mag in

vredestijd zogdanig geschikt en voltallig kader in 't leven te roepen en te houden, die zal inderdaad de organisatie der levende strijdkrachten mogelijk gemaakt, en aan zijn vaderland de kans bezorgd hebben om, gesteund door een terrein en een vestingstelsel als wij bezitten, nimmer te vallen maar voor altijd pal te staan in de rij der Europeesche Mogendheden.

De VOORZITTER. Ik zal zeker de meening der vergadering uitdrukken, wanneer ik den geachten spreker dank zeg voor zijne rede. Met de grootste en meest onverdeelde belangstelling is zeker door allen geluisterd naar de zoo grondige behandeling van dit gewichtig onderwerp.

Ik zal straks de beraadslagingen over het gesprokene openen. Vooraf wordt de vergadering voor eenige oogenblikken geschorst.

Na de hervatting opent de VOORZITTER de beraadslagingen.

De heer BOOGAARD. Mijne Heeren! Het onderwerp heden avond behandeld, is voor het leger van zoo groot belang, dat ik niet twijfel of het zal een levendige discussie uitlokken. Met het oog hierop wensch ik dan ook zoo beknopt mogelijk mijne opmerkingen in het midden te brengen.

In het eerste deel der rede van den geachten spreker: de vorming der stof waaruit het onderofficierskorps moet worden geput heeft de majoor Pompe de thans opgerichte pupillenschool o. a. ter sprake gebracht, en daarbij den twijfel geopperd of men zich van die school niet te veel gouden bergen voorspiegelt.

Goud, Mijnheer de Voorzitter, verwacht ik niet van die school; maar wel durf ik mij vleien met een metaal van zeer goed gehalte.

De majoor Pompe vreest, dat de pupillen spoedig hun rang in het leger zullen prijs geven om in de burgermaatschappij een werkkring te zoeken. Het is mogelijk; maar men bedenke daarbij toch dat de pupil, die op zeer jeugdigen leeftijd in het leger treedt den militairen stand als den zijnen zal leeren beschouwen, terwijl het streven naar vrijheid bij hem niet zóózeer op den voorgrond zal treden als bij den gewonen onderofficier die zich op den duur in de meer knellende banden van het krijgsmansleven veel minder thuis gevoelt.

Het bewijs dat inrichtingen, als waarvan nu één voor het leger in het leven is geroepen, nuttig kunnen werken, wordt mijns inziens geleverd door de marine-kweekschool te Leiden en het opleidingsschip te Amsterdam.

Ik geloof dan ook, dat men den tegenwoordigen Minister van Oorlog grooten dank verschuldigd is voor zijne poging, om ook door de pupillenschool te trachten een beter gehalte van vrijwilligers te verkrijgen.

Aan de maatregelen ter vorming van een deugdelijk kader, moet de zorg tot het verkrijgen van een voldoende aantal vrijwilligers noodwendig voorafgaan, indien men althans wenscht te beginnen met het begin. De militie-kaders kunnen alleen als hulpmiddel worden beschouwd en komen daarom eerst in de tweede plaats in aanmerking.

Hoe zal men nu aan die vrijwilligers komen? Verschillende middelen zijn daartoe aangegeven, en toch durf ik vragen of men niet nog één middel vergeten heeft; of wel — en dit is waarschijnlijker — men heeft er wel aan gedacht, maar gemeend het te moeten afkeuren.

Het hierbedoelde middel, om meer vrijwilligers te verkrijgen bestaat in de oprichting van afzonderlijke vrijwilligers-compagniën, die men kader-compagniën zou kunnen noemen.

Meermalen heb ik door chefs hooren zeggen, dat zij aan dezen of genen soldaat niets hadden, dat de man steeds zijn plichten verzuimde, terwijl juist diezelfde soldaat in het kamp of op marsch, in één woord bij den meer activen dienst, zich uitnemend gedroeg.

Ligt hierin geen aanwijzing, dat men den dienst voor de vrijwilligers wat smakelijker moet maken?

De dienst in ons leger is vervelend; elk jaar wordt in de maand April aangevangen met het houden van zoogenaamde détailoefeningen, of de soldaat nu jong of oud is doet er niets toe, hij begint jaar in jaar uit van meet af aan met dezelfde exercitiën.

Ik geloof ook, gelijk de heer Pompe terecht heeft gezegd, dat de welvaart in de burgermaatschappij een factor is die veel invloed uitoefent op de leemte in ons leger; maar zeker zal niemand onzer wenschen, dat die welvaart moge verminderen ten bate van het leger; doch wel durf ik de vraag stellen: of men, door

het aangenamer maken van den dienst der vrijwilligers, niet in goede concurrentie met die burgermaatschappij zou kunnen komen?

Men zal nu misschien zeggen dat in hetgeen ik wensch reeds voor een groot deel voorzien wordt door het instructie-bataillon en de instructie-compagnie; maar dit gaat toch niet op, want het grootste gedeelte van hen, die zich in dat bataillon of bij die compagnie laten opnemen, doen het met de bedoeling om tot den rang van officier op te klimmen.

Mijn denkbeeld zou dus zijn: de oprichting van compagniën gewone vrijwilligers, waaruit zooveel mogelijk het kader zou getrokken worden, terwijl men bij die compagnie alleen hen als vrijwilligers zou toelaten, die reeds behoorlijk voor den dienst afgericht zijn. Van compagniën wordt hier gesproken, als punt van uitgang; maar met de bedoeling om bij meerder uitbreiding ook vrijwilligers-korpsen te vormen.

Ik meen dit punt thans niet verder te moeten uitwerken uit vrees van eenigszins buiten de orde te zullen gaan. Ik zou echter gaarne van den heer Pompe wenschen te weten of, naar zijn oordeel, dit denkbeeld eenige levenskracht zou kunnen hebben met het oog op de kader-quaestie.

De heer POMPE. Wat het eerste punt betreft, wil ik den geachten spreker gaarne mijne meening omtrent de pupillenschool eenigszins duidelijker trachten te maken.

Het is waar, gouden bergen heb ik mij voor het verkrijgen van kader uit de pupillenschool niet voorgesteld, maar toch heb ik wel goede verwachtingen omtrent dit op te richten korps uitgedrukt. Ik acht het pupillenkorps zeer geschikt tot het verschaffen van kader aan het leger; maar ik heb alleen twijfel uitgedrukt, of dat kader wel zoo vast en zoo blijvend zou zijn als men reden heeft om te wenschen.

Het is toch niet zoozeer het streven naar vrijheid, de begeerte om in een toestand te komen, dien zij nog niet gekend hebben, die de pupillen zullen drijven den dienst te verlaten, maar wel de begeerte om in de burgermaatschappij een betere toekomst te verwerven dan in den dienst. De pupil, met meerder kennis be-

gaafd dan de gewone man, zal spoedig inzien, dat zijne toekomst in den dienst niet zeer helder is, en daarom trachten een beter lot te verkrijgen. Om die reden zal hij zijn heil gaan zoeken in eene burgerlijke betrekking.

Van daar dan ook mijne opmerking omtrent het pupillenkorps, in deze woorden samen gevat:

„dat, wanneer men er een waarborg in wil zien voor het blijvend bezit van een goed en vast kader, er meer ingrijpende „hervormingen noodig zullen zijn.”

De oprichting van het pupillenkorps is het eerste woord, maar dat woord zal eerst zijne volle beteekenis erlangen, wanneer er ook andere maatregelen zullen zijn genomen om voor den onderofficier een betere toekomst te openen.

Op de vraag van den geachten speker, wat ik denk van de oprichting eener zoogenaamde kadercompagnie, meen ik dit te moeten antwoorden, dat ik mij in mijne rede niet had voorgesteld naar middelen te zoeken tot het verkrijgen van vrijwilligers. Had ik ook dit punt willen bespreken, dan zou wellicht dat middel ook onder mijne aandacht zijn gekomen.

Ik heb alleen eenige denkbeelden willen aangeven ter verkrijging van geschikte grondstof voor het vormen van kader. Nu kan ik mij wel eene kadercompagnie voorstellen, waarbij veel vrijwilligers in dienst treden, maar dan volgt daaruit nog niet altijd, dat men van die compagnie veel kader te wachten heeft.

Wel geloof ik, dat het een groot voordeel kan geven als men den dienst in het algemeen aangenaam weet te maken, maar zolang er voortdurend zulk een groot aantal vrijwilligers blijft ontbreken, zal de wensch tot het verkrijgen van een vrijwilligerskorps wel steeds onvervuld blijven.

Ik wijs hierbij op het gebeurde met de oprichting der Indische brigade, waarvan de mislukking schijnt te moeten worden toegeschreven aan den minderen lust in den militairen dienst. Meermalen was er ook sprake van de oprichting van vrijwilligerkorpsen, maar steeds is men gestuit op het bezwaar, dat niemand er zich voor zou aanmelden.

De heer HOOGENBOOM. Ik zal het voorbeeld van den heer Boo-

gaard volgen en zoo kort mogelijk zeggen wat ik wenschte in het midden te brengen.

Een enkel woord slechts omtrent hetgeen de heer Pompe gezegd heeft nopens de invoering van den verplichten persoonlijken dienst. Ik verwacht daarvan evenmin als de heer Pompe en de heer de Roo van Alderwerelt, dat alle intellectueel ontwikkelde jongelieden zich bij de kazernen zullen verdringen, — staan „hunkereren” — om als soldaat te worden opgenomen. Maar ik verwacht daarvan wel dat, wanneer de jongelieden zullen weten dat zij allen persoonlijk den militairen dienst zullen moeten verrichten, zij zich dan vooraf in verschillende zaken zullen oefenen; en ik verwacht daarvan tevens dat de meer ontwikkelde jongelieden zullen trachten een zekeren graad in het leger te verwerven, en nu mogen ze al niet het plan hebben te blijven dienen, en niet worden wat men noemt *uitmuntende* onderofficieren, zooveel is toch zeker dat, zoolang zij in dienst zijn, men van hen goede diensten zal kunnen verwachten, zoowel door hunne meerdere ontwikkeling als door het prestige, dat zij door hunne meerdere ontwikkeling wel zullen weten te handhaven.

Er is echter meer. Wanneer *ieder*, die door het lot wordt aangewezen, in het leger zal moeten dienen, dan zal daardoor het leger in de algemeene achting rijzen, waardoor de gegoede burgerstand het eene eer zal achten hare zonen als onderofficier in de gelederen te zien en het dus veel minder aan vrijwilligers zal ontbreken. De meerdere bekendheid met de *hooge waarde* van een *goed* kader in de hoogere rangen der maatschappij kan veel voordeel aanbrengen.

Overigens is het te verwachten, dat de onderofficier, het bevel over zulke ontwikkelde personen moetende voeren eerder zal trachten zelf meer ontwikkeld, beter op de hoogte te zijn, dan wanneer hij minder ontwikkelde personen onder zich heeft; ook dit zal zeker tot verbetering van het kader kunnen medewerken.

De heer DE BAS. Het kan zeker evenmin in de bedoeling van den heer Hoogenboom hebben gelegen, als het thans mijn streven is, bij den geachten majoor Pompe meer aandrang te vragen tot invoering van den verplichten persoonlijken dienst. Het is dan ook

niet daarom, dat ik een woord weusch te spreken, maar wel no- pens een ander punt, door den heer Pompe aangestipt.

De geachte majoor zeide, dat van het vaste of beroepskader zeker de grootste diensten zijn te verwachten. Ik erken dit gaarne, maar geloof toch, dat de geachte spreker de diensten van het militie-kader in zoover heeft onderschat, dat men daarin minder moet zoeken nut voor het leger, dan wel voor de schut- terij, omdat ze daarbij betere stof zal leveren voor de aanstelling van officieren, die thans meestal moet geschieden uit personen, zonder eenige militaire opleiding.

Een vast kader te verkrijgen, de heer Pompe heeft dit over- tuigend aangetoond, is een zaak van geld, meer nog een zaak van lotsverzekering in de toekomst. Dit laatste argument van den geëerden spreker, het beschikbaar stellen van rijks- en andere betrekkingen voor de onderofficieren, zal zeker den besten in- druk maken en het meest bijdragen om in het leger een voldoende sterk beroepskader te behouden, hetwelk daarbij onmisbaar is. Doch het aantal burgerlijke betrekkingen moet dan ook niet schaarsch zijn gesteld, maar beschikbaar in gelijke verhouding, als het kader-cijfer tot de geheele mannelijke bevolking.

Betere kleeding, beter logies, meer huiselijk verblijf zullen ook daarbij krachtigen invloed doen gelden.

Alweder viel het mij op, dat bijna uitsluitend gesproken werd van de infanterie en de artillerie. Toch heeft ook de cavalerie behoefte aan een goed kader, en wanneer ik den onderlingen toestand vergelijk van de *kadervorming* bij de infanterie, de ar- tillerie en de cavalerie, dan is deze ook in dit opzicht achter- gesteld. De infanterie heeft haar instructie-bataillon; de artillerie een instructie-compagnie, maar de cavalerie heeft alleen de cursus te Haarlem. Naar mijne meening zou voor de cavalerie een instructie-escadron even noodzakelijk zijn als soortgelijke in- richtingen voor de andere wapens.

Werd zulk een instructie-escadron opgericht in vereeniging met de rij- en hoefsmidschool, dan zouden de vooruitzichten tot meer dégelijke vorming van kader worden verhoogd en meer gelijkheid van opleiding worden verkregen dan thans bij vier verschillende regimenten cavalerie kan worden berecht.

Ik zou gaarne van den heer Pompe wenschen te vernemen, hoe hij denkt over de wenschelijkheid en noodzakelijkheid der op-richting van zulk een instructie-escadron.

De heer VERSPYCK. Onder de middelen door den heer Pompe tot verkrijging van grondstof voor het kader aangegeven, behoort ook de vermeerdering van het aanzien van den onderofficier. Hiermede zal zeker bedoeld zijn het uiterlijk voorkomen van den onderofficier, zooals dit bij den aspirant-vrijwilliger wordt gezien.

Ik geloof eerder, dat dit middel afschrikwekkend zal werken om die grondstof te verkrijgen.

Weinige jongelieden toch gaan in dienst zonder toestemming van hunne ouders of voogden; en als men dezen dan eens vroeg, wat dat uiterlijk voorkomen hun kost, dan zou men al zeer vreemde sommen hooren.

De onderofficier, die zoo net gekleed is, gaat uit, wil zijne tenue laten zien en dit alles, brengt uitgaven mede, welke ten laste der ouders komen. Ik geloof niet te veel zeggen, wanneer ik een som van 2 à f 300 noem, die voor dat uiterlijk voorkomen 's jaars wordt besteed.

Wanneer men een bepaald tenue (en dat voor onderofficieren is zeer doelmatig en net) voorschrijft, dat in en buiten dienst moet gedragen worden, dan kan men verwachten, dat die kosteloos verstrekte kleeding een spoorslag zal zijn voor de ouders en voogden, om hunne zonen of pupillen aan te raden in dienst te gaan en te blijven dienen. Maar laat men hierin vrijheid of wedijver, dan worden de bekwame, doch minder gefortuneerde onderofficieren afgeschrikt in dienst te blijven, omdat zij met het tenue hunner soms jongere kameraden niet kunnen mededoen, en in het openbaar bij hen achterstaan.

Het vasthouden dus van een modeluniform is een goede zaak en daar zij ten bate komt der ouders, die hunne toestemming tot het dienstnemen hunner zonen moeten geven, zal zij het uitgangspunt — de vrijwillige dienstneming — bevorderen.

De heer POMPE. Het zij mij vergund nog met een enkel woord de vorige sprekers te beantwoorden.

Den heer Hoogenboom wensch ik te antwoorden dat, hoe groot voorstander ik ook ben van den verplichten persoonlijken dienst, ik van de invoering daarvan niet zulke groote verwachtingen heb voor het verkrijgen van geschikte en bekwame onderofficieren.

Wel geloof ik, dat uit de intellectueel ontwikkelde jongelieden meer stof zal te vinden zijn voor onderofficieren, die de vereischte kennis bezitten; doch kennis alleen vormt den onder-officier niet. Daarvoor wordt ook gevorderd ervaring, tact, eigenschappen van karakter, die alleen kunnen worden verkregen door eenigen tijd in de gelederen te hebben doorgebracht.

De milicien-onderofficier, die na weinige maanden dienst, weder voor een tijd de gelederen verlaat, zal nimmer die eigenschappen in zich kunnen vereenigen, die in een goed onderofficier worden vereischt.

Uit hetgeen men in Frankrijk en Duitschland heeft gezien, kan men de bevestiging daarvan vinden. In onderscheidene militaire geschriften wordt dan ook geklaagd over het onvoldoende der diensten van de onder-officieren, die men heeft moeten aanstellen uit hen, die geroepen werden tot den verplichten persoonlijken dienst. En dit is in Duitschland zelfs reeds zoover gegaan, dat men dáár met kracht aandringt op het nemen van maatregelen ter voorziening in den kadernood.

De dienst van het militie-kader geloof ik in geenendeele onderschat te hebben, gelijk de heer de Bas meende. Van dat kader zijn zeker ook wel diensten te wachten. Maar ik heb in mijne beschouwing meer het oog gehad op het kader voor het actieve leger en niet op dat voor de schutterij, welk korps in geval van nood, alleen dienst kan doen als reserve of in de vestingen. En dan is zeker voor de schutterij het militie-kader van veel waarde.

Voorts wensch ik, in antwoord aan dien geachten spreker te zeggen, dat het niet geheel onwillekeurig was, dat ik niet over de cavalerie heb gesproken. Ik heb het daarom niet gedaan, omdat er voor het wapen der cavalerie steeds meer vrijwilligers zijn dan voor de infanterie, waardoor men ook meer stof verkrijgt tot kadervorming.

Bij de cavalerie is dan ook het tekort in het kader zeer gering. Volgens de laatste officieele opgaven ontbraken er van de 306 korporaals maar 71.

Mochten evenwel ook bij de cavalerie de vrijwilligers vermindern, dan zal men waarschijnlijk van een instructie-escadron even goede uitkomsten kunnen verkrijgen als nu van de instructie-korpsen voor de infanterie en artillerie.

Voor beide die wapens wordt het gebrek aan kader zooveel mogelijk uit die instructie-korpsen aangevuld en ik hoop, dat dit ook in het vervolg zóó zal zijn.

Wat de vermeerdering van het aanzien van den onderofficier betreft, zoo wensch ik te doen opmerken, dat hetgeen ik hieromtrent gezegd heb alleen sloeg op het brengen van zoodanige wijzigingen in de tenue van den onder-officier, dat zij meer het voorkomen van den officier verkrijgen. Doch zeker had ik daarbij alleen het oog hierop, dat van staatswege zoodanige verandering in de tenue zou worden ingevoerd, want een buiten-modelkleeding ken ik niet. De dienstvoorschriften wijzen de kleeding aan en wanneer nu de onderofficier zich een andere kleeding wil aanschaffen, dan komt dit op zijne rekening en zal hij die onkosten zich zelven te wijten hebben.

Ik ben het evenwel eens, dat er voor het kader der onder-officiëren niets wenschelijker is, dan dat de kleeding van allen dezelfde zij, en er geen onderscheid kan gezien worden tusschen hen, die het kunnen betalen, en hen, die in dit opzicht minder gelukkig zijn.

De heer VAN ROUVEROY. De geachte spreker heeft terecht gewezen op het voordeel tot behoud van een goed kader, gelegen in het openen van goede uitzichten voor den onderofficier. Niemand zal dit tegenspreken.

Doch de heer Pompe noemde onder die middelen ook het verzekeren aan de onderofficiëren van het verkrijgen van burgerlijke betrekkingen.

Hieromtrent herinner ik mij geruimen tijd geleden in de *Militaire Spectator* een stuk te hebben gelezen omtrent eene reis van den toenmaligen Hoofdredacteur, majoor van Rijneveld, in Pruisen, waarin ook gesproken wordt omtrent het bezorgen van burgerlijke betrekkingen aan onderofficiëren. Ik herinner mij zeer goed, dat daarin gezegd wordt, dat de officieren van het Pruisisch

leger met dat stelsel volstrekt niet ingenomen waren. Zij zeiden, dat wanneer men den onderofficieren zulk vooruitzicht opent, deze, in den laatsten tijd van hun dienst, weinig ambitie meer in de vervulling hunner plichten toonen; zij deden dan niets meer dan volstrekt noodig was, maar het feu sacré ontbrak.

Men was dus in Pruisen met dat stelsel volstrekt niet ingenomen, en het werkte dáár in dien tijd dan ook niet goed.

Wanneer men den toestand van nu vergelijkt met dien in 1830 en later, dan komt men tot geen gunstig resultaat voor den tegenwoordigen toestand. Toen toch was er geen gebrek aan kader; maar de toestand was ook anders dan nu. De milicien moest toen zes jaren dienen, en het gevolg daarvan was, dat er veel vrijwilligers kwamen, omdat men wist dat men dan met zes jaren van den dienst af was, terwijl de milicien daarvan niet zeker was.

En uit hen nu, die voor zes jaren teekenden en / 20 handgeld ontviugen, werd goede stof getrokken voor het kader van onderofficieren.

Thans echter is dit alles veranderd, en de heer Pompe heeft dan ook terecht de verbetering van den materieelen toestand voorop gesteld, om daardoor den militairen stand in concurrentie te kunnen doen treden met den burgerlijken stand.

Is in dit opzicht reeds genoeg gedaan? Ik betwijfel dit zeer. Wel heeft men in den laatsten tijd op dat gebied reeds het een en ander verricht, maar, naar mijn inzien, nog niet genoeg.

Wil men goede onderofficieren hebben en behouden, men opene niet alleen het uitzicht op burgerbetrekkingen, maar men zorge ook voor behoorlijke voorziening in alles wat het blijven in den militairen dienst kan bevorderen.

De heer DEBAS. Ik kan niet ontveinzen, dat hetgeen de heer Pompe gezegd heeft omtrent het minder noodzakelijke van een instructie-escadron voor de cavalerie, mij niet heeft bevredigd. Het is waar, het gebrek aan kader bij de cavalerie is niet zoo aanzienlijk als bij de andere wapens; maar het is een feit, dat het gebrek aan vrijwilligers ook bij de cavalerie zeer groot is. Op dit oogenblik ontbreken bij de vier regimenten ongeveer 700 vrijwilligers.

En nu vraag ik, of, bij het toenemend aantal ontbrekende vrijwil-

ligers, het niet beter zij bij tijds maatregelen te nemen dan te wachten tot het te laat is?

Ik blijf daarom een instructie-escadron zeer wenschelijk achten, doch zou dit willen vereenigen met de rij- en hoefsmidschool. Ik geloof, dat dit ook zeer nuttig zou zijn, om daardoor de opleiding der aanstaande cavalerie-officiëren meer gesoigneerd te doen zijn.

De eischen toch bij de cavalerie zijn grooter dan bij de infanterie. De eigenaardige omgang met paarden, terreinkennis en zooveel anderen, maken, dat bij de cavalerie van zelf meer geëischt moet worden dan bij de onbereden korpsen.

Heeft men nu een instructie-escadron, waarbij alsdan de cursus, dan zullen de werkzaamheden zóó kunnen worden ingericht, dat de vermoënissen van den dienst niet belemmerend werken voor de voorbereidende vorming der zoogenaamde volontairs, hetgeen thans bij de veld-escadrons onvermijdelijk voorkomt. Door een vereeniging met de rij- en hoefsmidschool, zal ook van dit onder-richt meer gelijkvormig voor het geheele wapen partij kunnen worden getrokken.

De heer POMPE. Aan den heer Van Rouveroy wensch ik nog te zeggen, dat mijne inlichtingen omtrent de rijksbetrekkingen voor de onderofficiëren in Duitschland in geheel anderen zin luiden dan door dien geëerden spreker zijn opgegeven. In een der laatste uitgaven van de *Militärische Blätter* wordt zelfs de wensch uitgedrukt, dat er nog meer rijksbetrekkingen dan nu reeds het geval is, voor de onderofficiëren beschikbaar worden gesteld. En daarbij wordt vooral ook hierop aangedrongen, dat de onderofficiëren financieel in staat worden gesteld zich te begeven naar die plaatsen, waar het examen voor de opengevallen betrekking moet worden afgenomen. Het is niet gebleken dat de onderofficiëren in het laatste gedeelte van den tijd minder goed den dienst zouden waarnemen dan vroeger.

Een goed onderofficier zal dan ook zeker zoowel in den laatsten tijd als op den eersten dag er voor zorgen zijn dienst onberispelijk waar te nemen.

Ik blijf dan ook gelooven, dat het openen van het voornitzicht
1876/77.

om eene rijksbetrekking te verwerven, er veel toe zal kunnen bijdragen om geschikte onderofficieren te verkrijgen.

Den heer De Bas wensch ik als mijne meening mede te deelen, dat zeer zeker een instructie-escadron in vereeniging met de rij- en hoefsmidschool groote diensten zal kunnen bewijzen. Dit heb ik dan ook niet ontkend, maar ik heb mij meer bepaald tot het geven van een antwoord op de vraag: waarom ik thans zulk een escadron minder noodig achtte? Ik erken gaarne, dat het een nuttige maatregel kan zijn.

De heer BOOGAARD. Het zij mij vergund nog een korte vraag tot den heer De Bas te richten. Als ik dien spreker goed begrepen heb, dringt hij o. o. aan op de vorming van een instructie-escadron, om daardoor, even als bij de andere wapens geschiedt, een meer gesoigneerde opleiding te kunnen geven aan die volontairs bij het korps, die naar den officiersrang dingen.

Maar dan vraag ik, welk onderscheid bestaat tusschen de opleiding bij de artillerie en bij de cavalerie?

Ik kan mij begrijpen dat de heer De Bas van de meening uitgaat, dat het Instr.-Bata. en de Instr.-Comp. moeten dienen als voorbereidingscholen voor de hoofdcursussen, want velen in den lande zijn diezelfde meening toegedaan; doch volgens mijn gevoelen is dat een dwaalweg. De officieren van het korps afkomstig moeten een bij uitstek praktische opleiding genieten, en dit wordt niet in de hand gewerkt, door de aspiranten van den beginne af *buiten* den troep te plaatsen; zoodoende worden die cursussen academiën in miniatuur. Neen de Instr.-Comp., escadrons enz. moeten dienen ter opleiding van *kader*, dat is de hoofdzaak. Ik meen, dat de heer De Bas hier iets voor de cavalerie wensch, dat juist bij de andere wapens wordt betreurd.

De heer DE BAS. In antwoord op de vraag van den heer Boogaerd wensch ik te antwoorden, dat bij het betrekkelijk zeer gering aantal jongelieden, die bij de militaire academie opgeleid worden tot officier, er zeer weinig uitzicht bestaat om van de academie een voldoende aantal cavalerie-officieren te verkrijgen. Het is ook daarom, dat ik een meer geregelde school voor officieren

zou wenschen te vormen, door welke de academie niet werd bezocht.

Ik beweerde niet, dat de opleiding thans onvoldoende is, maar toch is het zeker, dat de opleiding tot officier bij den cursus te Haarlem, gepaard gaat met het verrichten van andere onvermijdelijke werkzaamheden en min-gunstige omstandigheden, die aanleiding kunnen geven, dat voor velen de studietijd niet voldoende is of niet voldoende wordt benuttigd, om behoorlijk tot officier te worden gevormd.

De VOORZITTER. Wanneer nu niemand meer het woord verlangt, dan sluit ik deze discussiën, onder dankbetuiging aan al de heeren, die er aan hebben deelgenomen.

Als ik mij niet vergis, dan was ook deze avond weder geheel gewijd aan het doel onzer instelling: het bespreken van belangrijke militaire onderwerpen. Nu is zeker het bespreken gemakkelijker dan de uitvoering, maar ik durf mij toch vleijen, dat het gesprokene weerklink zal vinden bij hen, die geroepen zijn te handelen, en dat men daar zal begrijpen, dat de tijd van woorden voorbij is, en dat het dringend noodig is om te komen tot den tijd van daden.

De vergadering wordt hierop gesloten.

Namens het Bestuur:

De Secretaris,

F. E. L. A. ABEL.